

**UN PRIETEN AL ROMÂNILOR,
UN PREȚUITOR AL CULTURII NOASTRE –
MAX DEMETER PEYFUSS*
(2 AUGUST 1944 – 13 APRILIE 2019)**

Spre jumătatea lunii aprilie înceta din viață, în apropierea Vienei, o personalitate proeminentă a istoriografiei europene, prieten apropiat, totodată, al României, un prețuitor al culturii noastre naționale. Este vorba de istoricul și literatul austriac cu ascendență aromână Max Demeter Peyfuss (2 august 1944 – 13 aprilie 2019).

Regretatul dispărut este autorul a numeroase studii privind istoria modernă, autor și coautor a mai multor cărți. Pentru noi, românii – mai ales cei cu antecesorii vlahi din Balcani –, se cuvine un gând de recunoștință pentru regretatul dispărut pentru onestitatea și acribia documentară cu care și-a dezvoltat cercetările științifice subsumate cunoașterii sud-estului european, cu precădere a istoriei vlahilor balcanici în Epoca Modernă. Urmașul unor familii de aromâni refugiate din Moscopole – metropola vlahilor balcanici din veacul al XVIII-lea – în Imperiul Austriac, „Herr Profesor”, cum îl apelau apropiații, este autorul unor studii fundamentale privind istoria vlahilor balcanici, teza de doctorat *Die aromunische Frage: ihre Entwicklung v. den Ursprüngen bis zum Frieden v. Bukarest (1913) u. die Haltung Österreich-Ungarns* (tradusă și în limba română sub titlul *Ches-tiunea aromânească*) și volumul despre cărțile tipărite în metropola vlahilor din Balcani (*Die Druckerei von Moschopolis, 1731–1769*; nu-i tradusă în românește, dar este în albaneză...), fiind repere esențiale ale istoriei moderne a aromânilor (pe lângă alte consistente studii și articole, publicate inclusiv în reviste românești – precum „Revue des Études Sud-Est Européennes” ori „Journal: Colloquia. Journal for Central European History”). Totodată, regretatul dispărut – *Doctor Honoris Causa* al Universității de Vest din Timișoara, avizat cunoscător al istoriografiei (are numeroase comentarii pe marginea unor cărți românești publicate în reviste de top ale istoriografiei europene, precum „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas”, „Slavic Review” ori „Wiener Zeitschrift für

* Publicat în www.ziuconstanta.ro/stiri/invitati/in-memori-am-un-prieten-al-romanilor-un-pretuitor-al-culturii-noastre-max-demeter-peyfuss-2-august-1944-13-aprilie-2019-document-690794.html.

die Kunde des Morgenlandes”) este și un profund cunoscător și prețuitor al istoriei (este autorul volumelor-sinteză *Romania in the European context*, 1999, și *Republik Moldavia*, în 1997) și culturii noastre, a fost și un cultivat literat, un pasionat și sensibil traducător din literatura română modernă și contemporană (poezie, mai ales), prieten de suflet cu cunoscuți creatori literari.

Iată de ce, acolo, pe Câmpiile Elizeene, vienezul urmaș al moscopolenilor (al familiei Tirka) se va întâlni, negreșit, și cu prietenii și confrății săi români Anatol E. Baconski (în 1976 i-a tradus, la Berlin, romanul, nepublicat, *Biserica neagră*, sub titlul *Die schwarze Kirche*, iar doi ani mai târziu, la Viena, *Wie ein zweites Vaterland*), Nichita Stănescu (în 2008 a publicat într-o revistă germană *Der rumänische Lyriker Nichita Stănescu 1933–1983*), Petre Stoica (l-a socotit „un frate” al său), Adrian Păunescu (il apreciază ca fiind „un om lucid și demn, un om independent și neinfluențat decât de realitate”, „un om al adevărului”), nu mai puțin cu Hristu Cândroveanu, Matilda Caragiu-Marioțeanu, Vasile G. Barba, Gheorghe Zbucă, Nicolae-Șerban Tanașoca etc.

În semn de respect pentru memoria acestui veritabil intelectual și om de știință european, atât de apropiat de noi, românii (l-am cunoscut la finele anilor '80, la un congres cultural-științific al aromânilor, la Freiburg, și în prima parte a anilor '90, la o altă reuniune științifică, la Salonic), readucem în atenția generațiilor de astăzi o prezentare a cărții (inserată în gazeta constănțeană „Cuget liber”), tradusă în românește în 1994, sub titlul *M. D. Peyfuss și cercetarea trecutului aromânilor în perioada modernă*:

Între lucrările ce se constituie, credem, ca referințe clasice în aromânică ni se înfățișează teza de doctorat a cercetătorului austriac (cu ascendență aromânească) Max Demeter Peyfuss, *Die Aromunische Frage* (susținută în 1971), apărută puțin mai târziu și sub formă de carte. Buna primire care s-a făcut, la timpul ei, acestei teze – premiată, de altfel, de către prestigiosul *Sudosteuroopa Gesellschaft* –, inclusiv de către pușinii specialiști români în aromânică (Matilda Caragiu Marioțeanu, N. Ș. Tanașoca), a îndreptățit ca, la două decenii de la apariția ei, să fie reeditată, de astă dată în limba română. Sufletul acestui veritabil act de cultură națională, cel grație căruia publicul larg poate intra astăzi în contact direct cu *Chestiunea aromânească* (cum este intitulată cartea în ediția prezentă) – a fost profesorul

N. Ș. Tanașoca, care, de altfel, a îngrijit această apariție (subvenționată, *nota bene*, de către Ministerul Culturii).

Să remarcăm, de asemenea, că lucrarea face parte din *Colecția „Biblioteca Enciclopedică de Istoria României”*, coordonată de academicianul Șerban Papacostea, colecție care are deja la activ apariții editoriale (reeditări) ce deveniseră, cu timpul, referințe clasice ale istoriografiei naționale.

Subintitulată *Evoluția ei de la origini până la Pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei*, lucrarea *Chestiunea aromânească* (142 p.) tratează problematica respectivă într-o sinteză documentară în care enunțurile autorului sunt permanent raportate la existența faptului istoric ca atare; nu este, prin urmare, o lucrare polemică, spiritul științific și discernământul de cercetător ale autorului impunându-i raportarea la revelațiile documentare. Această abordare extrem de probă a chestiunii aromânești face din lucrare o sursă documentară de prim ordin, informațiilor livești autorul adăugându-le substanța de rezistență a contribuției sale: rapoartele diplomatice austro-ungare; acest izvor istoric – necercetat până la demersul profesorului Peyfuss – este un martor de neînlocuit asupra cunoașterii stării de spirit a vremii și a implicațiilor politico-diplomatice *vis-à-vis* de modul în care chestiunea aromânească era percepută mai ales în cancelariile diplomatice ce depindeau de Viena; prețioase sunt, de asemenea, relațiile asupra atitudinii oficialităților române, elene sau otomane – redate prin filiera diplomaților venezi –, după cum autorul menționează și permanentele neînțelegeri între frunțașii mișcării național-culturale aromânești, generate mai ales de orgolii și exacerbarea unor atitudini egocentriste.

Din cuprinsul cărții – însoțită, în partea finală, de o bogată *Bibliografie* –, cititorul poate lua cunoștință, dincolo de bogăția informațiilor de natură politico-diplomatică, de originile problematicii aromânești, de începuturile trezirii conștiinței naționale aromânești, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de o relansare a mișcării naționale aromânești la mijlocul veacului al XIX-lea, de implicarea Statului Român în sprijinirea acestei revigorări, de permanenta obstrucție a elenilor în afirmarea identității naționale a aromânilor, de complexitatea și interfețele intereselor Marilor Puteri în zona balcanică – în funcție de care își formulau și atitudini, și comportamente față de aromâni și problematica națională a acestora. În chip onest, autorul se delimitează de părtinitoria poziție a istoriografiei elene, potrivit căreia aromânii erau greci ce vorbeau un idiom latin și că frunțașii acestora, care pledau pentru păstrarea propriei naționalități, ar fi fost „instrumente plătite ale propagandei românești”. Scrisă într-un spirit analitic, cu o elegantă conciziunea în exprimare, utilizând izvoare documentare de epocă – e drept, emanate, în principal, doar de pe poziția austro-ungară –, lucrarea profesorului vienez rămâne, până astăzi, ca o remarcabilă contribuție în aromânistică.

Stoica Lascu *

* Prof. univ. dr., Universitatea „Ovidius”, Constanța.